

Licht in de duisternis

De avonduren zijn een ideaal moment om sfeervolle foto's te maken. Maar een goede belichting van zulke foto's is niet eenvoudig. Je kampt al snel met lelijke flitseffecten en onder- of overbelichting. Vervelende problemen, maar niet onoverkomelijk!

Een lange sluitertijd geeft dynamische beelden. Hier ging links een auto en rechts een tram voorbij.

Waarschijnlijk heb je vaak vertwijfeld naar het resultaat gekeken van avondopnames. Van de sfeer die je trachtte te vangen bleef niets over in een hopeloos bewogen en over- of onderbelichte foto. In deze tak van de fotografie zijn er diepe valkuilen die je van een perfect belichte foto af kunnen houden. We geven je in dit artikel handreikingen om deze problemen te omzeilen.

LANGER BELICHTEN Weinig licht betekent negen van de tien keer dat je een lange belichtingstijd moet instellen. Je kunt natuurlijk ook flitsen, maar dat is met de kleine flitser in je compactcamera meestal geen optie. Deze flitser is namelijk niet sterk genoeg om een grote avondopname uit te kunnen lichten. Maar een belangrijker nadeel is dat de flitser van je compactcamera de sfeer totaal verpest. Niet flitsen dus, maar langer belichten. Zet daarvoor

je camera op sluitertijdvoorkeuze en kies voor een lange sluitertijd. Hoe lang hangt van je onderwerp af – daar komen we straks op terug.

Bij langer belichten moet je twee dingen in de gaten houden. Ten eerste dat je de camera niet beweegt tijdens de opname,

tip

Ga op zoek naar een stabiele ondergrond voor je camera en maak gebruik van de zelfontspanner.

wat natuurlijk wazige foto's oplevert. Om dat te voorkomen is het vinden van een stevige steun voldoende. Dat kan een luxe statief zijn, maar ook

een tafel, brugleuning of vuilnisbak. Als je camera maar stevig staat en niet beweegt tijdens de secondenlange belichting. Let er ook op dat je tijdens het indrukken van de ontspanknop de camera niet beweegt. Het is handig om de elektronische zelfontspanner te gebruiken, want dan is de camera al uitgevild als de daadwerkelijke opname wordt gemaakt.

Vergeet echter niet dat je onderwerp ook kan bewegen. Probeer daar rekening mee te houden als je de belichtingstijd kiest. Bij langzaam bewegende mensen is een sluitertijd van een 1/15 seconde vaak nog net te doen. Laat deze wetmatigheid echter niet je creativiteit beperken. Soms kan een beweging in je opname

rechtsboven **Een onderwerp met een heel hoog contrast. Te hoog voor de contrastomvang van de digitale camera. Deze opname is duidelijk onderbelicht; de hoge lichten zijn echter wel goed doortekend.**

rechtsmidden **Deze opname is belicht volgens de ingebouwde belichtingsmeter. De hoge lichten en schaduwen hebben echter weinig doortekening.**

rechtsonder **Overbelicht; er zit geen enkele doortekening in de hoge lichten. De schaduwpartijen zijn wel goed belicht.**

onder **De drie min of meer mislukte opnames zijn dankzij een fotobewerkingsprogramma tot één juist belichte opname gecombineerd.**

Probeer als dat mogelijk is een draadontspanner of elektronische afstandsbediening te gebruiken

links Overzichtopname van de detailopnames hieronder.

rechtsboven Een detail uit een opname met een gevoeligheid van 200 asa. Ruis is nauwelijks waarneembaar. rechtsonder Eenzelfde detail, maar nu in een opname met een gevoeligheid van 1600 asa. Let op de toename van de beeldruis.

links Een avondopname in Amsterdam. De warme kleur van de lampen is door de automatische witbalans grotendeels verdwenen. rechts Door handmatig ingrijpen is de warme sfeer van het kunstlicht behouden. Het warme licht geeft de opname net even dat beetje extra.

juist je beeld enorm versterken, zeker als het om bewegende lichtbronnen gaat. De koplampen van een rijdende auto bijvoorbeeld geven in een donkere nachtopname een mooie dynamiek. Als je onderwerp alleen maar statische objecten bevat, kun je zo lang belichten als je wilt, net zo lang als je camera dat toelaat. Sommige camera's hebben zelfs een zogenaamde bulb-instelling, waardoor de sluiters open blijft zolang je de ontspanknop ingedrukt houdt. Probeer als dat mogelijk is daarvoor een draadontspanner of elektronische afstandsbediening te gebruiken, zodat je camera niet beweegt tijdens het belichten. Als je toch lang belicht, kijk dan meteen of je ruimte hebt om te diafragmeren. Hoe meer je het diafragma sluit, hoe meer

scherptediepte je namelijk in je foto krijgt. Selectieve scherpte en onscherpte kan ook bij een avondopname een bijzondere sfeer oproepen.

GEVOELIGHEID Bij traditionele camera's is het noodzakelijk om bij moeilijke lichtomstandigheden een gevoelige film te gebruiken. Nadeel daarvan is dat hoe gevoeliger de film, hoe meer korrel er op je foto's

verschijnt. Bij digitale camera's ontstaat een soortgelijk verschijnsel. De meeste digitale camera's kun je op verschillende gevoeligheden instellen. Hoe hoger het ISO-getal hoe gevoeliger de camera is voor licht. En extra gevoeligheid heb je nodig als je avondopnames wilt maken. Waarom wordt een camera dan niet altijd op de hoogste gevoeligheid ingesteld? Vanwege beeldruis. Als je kiest voor een verhoogde gevoeligheid wordt, populair gezegd, het signaal van de opnamechip versterkt. Hierdoor wordt niet alleen het beeldsignaal, maar ook de altijd aanwezige beeldruis versterkt. Probeer daarom opnames met een zo laag mogelijke gevoeligheid te maken, en verhoog de gevoeligheid pas als er te weinig licht voorhanden is.

Bij lange belichtingstijden komt er nog een ander soort ruisprobleem om de hoek kijken, ook wel 'dode pixels' genoemd. Vanaf 1 á 2 seconde belichtingstijd geven deze pixels onjuiste beeldinformatie. Er zijn overigens wel trucjes om dit soort ruis voor een groot gedeelte te elimineren. Maak daarvoor dezelfde opname met dezelfde belichtingstijd, maar nu met de dop op de lens. Het resultaat is een zwarte opname met daarin dezelfde dode pixels als in de opname. Door nu de zwarte opname met dode pixels in bijvoorbeeld Photoshop in een extra laag van de avondopname af te trekken, ontstaat er een redelijk schoon beeld. Er zijn overigens camera's verkrijgbaar met een speciale avondopnamemogelijkheid die dit alles volautomatisch doen. Bijzonder handig als je vaker avondopnames wilt maken.

LICHTMETING Bij het bepalen van de juiste belichting kijkt een camera naar het gehele beeld dat op de opnamechip valt, met de nadruk op het midden. Bij een normale opname overdag gaat dat meestal goed, omdat je vaak je onderwerp in het midden van het beeld plaatst. De camera gaat ervan uit dat het beeld een gemiddeld contrast en gemiddelde helderheid heeft. Bij een avondopname gaat het daardoor bij het meten van de juiste belichting vaak al mis, juist omdat grote delen erg donker zijn met een aantal felle lichtpunten. Afhankelijk van deze plekken zal de opname daardoor onder- of overbelicht zijn. De enige manier om dat op te vangen is om een zogenaamde belichtingstrap te maken. Bij traditionele camera's betekent dat onder moeilijke omstandigheden een vijftal opnames maken. Met je digitale camera hoeft dat niet meer als je een goede display hebt waarop je de opnames kunt beoordelen. Nog beter is het als een histogram op je display zichtbaar is, waarmee je kunt beoordelen of de opname onder- of overbelicht is. Mocht je opname onder-

boven Een goed voorbeeld van dynamiek. Een stilstaande trein geeft een heel ander beeld bij een lange tijdopname...

rechts ...dan dezelfde intercity die net wegrijdt.

tip

Bij weinig licht zal de autofocus van je camera slecht werken. Kies dan voor handmatige scherpstelling.

belicht zijn, dan kun je nog twee opnames maken waarbij je de camera instelt op één en twee stoppen overbelichten. Is je eerste opname overbelicht, dan maak je eenzelfde reeks, maar dan met één en twee stoppen onderbelicht. Gooi die eerste opname overigens nog niet weg; je zou hem nog wel eens hard nodig kunnen hebben.

CONTRASTOMVANG Een digitale camera heeft, zeker als je hem met traditionele film vergelijkt, maar een beperkte contrastomvang. Dat betekent dat als er een groot contrastverschil is tussen de hoge heldere lichten en de diepe schaduwen een digitale camera snel in de problemen komt. Nou lijkt dat erger dan het is. Er is namelijk een perfecte manier om de contrastomvang van een digitale camera te vergroten, en zelfs groter te maken dan die van de traditionele camera's. Het enige wat je nodig hebt, is een

stabiel statief en een niet bewegend onderwerp. Maak een drietal opnames: één onderbelicht, één 'juist' belicht en één overbelicht. Gebruik nu een fotobewerkingsprogramma die in lagen kan werken en laad vervolgens in drie verschillende lagen de drie opnames. De 'juist' belichte opname komt in de onderste laag. Het is nu de truc om in de twee bovenliggende lagen de overbelichte, onderbelichte en middentinten weg te gummen, zodat deze transparant worden. Houd in de onderbelichte opname alleen de goed doortekende hoge lichten over, en bij de overbelichte opname de goed doortekende schaduwen. Natuurlijk moet je de helderheid en het contrast van de verschillende lagen aanpassen om het één geheel te laten worden, maar je kunt er na wat oefenen heel goede resultaten mee behalen.

SOORTEN KUNSTLICHT Wat je zal opvallen bij avondopnames is hoeveel verschillende kleuren kunstlicht er zijn. Dat varieert van warme gloeilampen- en halogeen licht tot groenig TL-licht. Als je de juiste witbalans instelt, zul je geen problemen hebben met het fotograferen in één soort kunstlicht. Zeker omdat de meeste kunstmatige lichtbronnen een redelijk breed spectrum hebben. Hierdoor worden alle kleuren na het instellen van de juiste witbalans redelijk goed weergegeven. Als je bij meerdere soorten licht fotografeert, kun je wat problemen verwachten. Het is mogelijk om die verschillende soorten licht te elimineren door in raw te fotograferen als dat met je camera mogelijk is. Je kunt dan vervolgens

Dieptewerking

Bij opnames overdag kun je om diepte in je opnames te krijgen ervoor kiezen om bijvoorbeeld iets prominent op de voorgrond te plaatsen. Ook een kleurcontrast kan je foto veel dieptewerking geven. Bij avond- en nachtopnames moet je voor het creëren van diepte echter op zoek gaan naar lichtcontrasten. Er is namelijk vaak te weinig licht om kleuren of een voor- en achtergrond goed van elkaar te kunnen onderscheiden, waardoor er al gauw een futloos geheel ontstaat. Lichtcontrasten zorgen dan voor een krachtig beeld in je opnames.

Soms kan een beweging in je opname juist je beeld enorm versterken, zeker als het om bewegende lichtbronnen gaat

de verschillende soorten kunstlicht één voor één converteren naar de door jou gewenste kleur. Daarna is het een kwestie van combineren van de verschillende lagen in een fotobewerkingsprogramma. Meestal is echter het onbewerkt laten van de verschillende kleurschakeringen van kunstlicht veel interessanter dan een saaie kleurloze opname met 'wit' licht. Kleurzwemen bij een opname overdag worden vaak als storend gezien, terwijl een warme rode gloed bij avondopnames juist als zeer prettig kan worden ervaren.

Er is één soort licht die wat problemen kan opleveren, en dat is licht dat uit natriumlampen komt. Deze lampen zijn vaak te vinden langs wegen. Ze geven een oranjeachtig licht dat vaak een heel smal spectrum bevat, waardoor heel veel kleuren slecht waarneembaar zijn. Dit licht geeft wel een heel speciale monochrome sfeer, waardoor je bijzondere effecten kunt bereiken. Experimenteer er eens een keer mee.

 tip

Experimenteer met lange sluitertijden en belichten met een zaklantaarn; je kunt er spectaculaire effecten mee bereiken.

SCHILDEREN MET LICHT Fotograferen is eigenlijk schilderen met licht. En dat kun je tijdens het maken van avondopnames heel mooi letterlijk gaan doen. Je hebt daarvoor een camera waar je een langere tijd mee kunt belichten nodig en een zaklantaarn. Zoek een lekker donker onderwerp waar weinig licht op valt en 'schilder' met je zaklantaarn je foto vol met licht. Vergeet niet goed op te schrijven wat je doet, zodat je later bij een geslaagd experiment hetzelfde nog eens kunt doen.

Als je een losse flitser hebt, kun je overigens hetzelfde doen, maar dan op een wat meer gedoseerde manier. Stel daarvoor de flitser in op een vast diafragma en belicht één voor één de gedeeltes in je foto die je verlicht wilt hebben. Na wat oefening kun je er verbazingwekkende resultaten mee behalen. Je kunt zelfs met wat geduld zonder problemen met één losse flitser een compleet donkere kerk uitlichten. ◀

links Een opname met bestaand licht. Op de brugleuning zit een gedeelte dat relatief weinig licht krijgt.

rechts Met een simpele zaklantaarn kun je dat donkere gedeelte heel makkelijk met licht 'inschilderen'.

